

Kopija

Vadovėlio „Atrask. Istorija. Vadovėlis 6 klasei“

RECENZIJA

1. Bendra informacija apie vadovėlio rankraštį

Pavadinimas: *Atrask. Istorija. 6*

Autoriai: Kęstutis Petrauskis, Jūratė Litvinaitė, Kristina Vilkelienė

Dalykas, klasė: istorija, 6 klasė

Leidykla: „Šviesa“

Vadovėlio dalys, puslapių skaičius: 156 p.

2. Vadovėlio komplekto rankraščio turinio vertinimas

Vadovėlis skirtas 6 klasių mokiniams ir apima Europos istorijos laikotarpį nuo antikos iki XXI amžiaus pradžios. Jį sudaro septyni skyriai: *Europos pradžia, Paslaptingi viduramžiai, Naujieji laikai (XVI–XVII a.), Europos modernėjimas, Pasauliniai karai, Šaltasis karas (1946–1991 m.), XXI amžius*. Šiuose skyriuose pateikta medžiaga atitinka pagrindinio ugdymo Bendrosiose programose įvardytą tematiką.

Vadovėlio turinyje supažindinama su kurso apimtimis, įvardijamos temos, nurodomi kiekvienos temos siekiai. Vadovėlio įžangoje, pavadintoje *Iš Lietuvos po Europą*, trumpai paaiškinama, kaip dirbti su vadovėliu, supažindinama su temos struktūra ir patariama mokiniams vadovėlio temos tekstą *peržvelgti namie iš anksto*. I skyriaus įvade pateikiama patarimų, kaip skaityti ir suvokti tekstą.

Vadovėlis turi aiškią ir griežtą struktūrą. Skyriai prasideda įžanginiu atverstiniu, kuriame paaiškinama, kokių žinių ir gebėjimų turėtų įgyti mokiniai, susipažinę su visa skyriaus medžiaga, pristatomi kiekvienos temos uždaviniai. Taip pat jame yra įvadinė skyriaus informacija, kuria siekiama pristatyti skyriuje nagrinėjamą laikotarpį ir sudominti mokinius.

Atverstinyje *Istorinio tyrimo užduotis* nurodoma tyrimo tema, kryptys ir žingsniai, kaip atlikti tyrimą. Skyrius baigiamas atverstiniu *Pasikartokime ir įsivertinkime*, kuriame yra kartojimo užduotis ir teiginiai, skirti mokiniams įsivertinti. Vadovėlio autorių pasirinktas temos apibendrinimo ir įsivertinimo būdas yra nukreiptas į mokinio įsivertinimą ir apmąstymus, kaip sekėsi įsisavinti mokomąją medžiagą. Kartais apmąstymui skirti teiginiai formuluojami konkrečiau, pavyzdžiui, *Gebu įvardyti du žymiausius švietėjus ir dviem trim sakiniais apibūdinti jų veiklą* (IV skyrius, p. 91), kartais abstrakčiau, pavyzdžiui, *Galiu nusakyti, kokios naujovės labiausiai pakeitė XX a. žmonių gyvenimą* (VI skyrius, p. 133).

Kopija tikra

Aiški vadovėlio struktūra susieja visą skyriaus medžiagą į visumą, padeda mokytojams ir mokiniams planuoti mokymą ir mokymąsi, sudaro galimybes mokiniams mokytis savarankiškai arba mokytojui padedant, ugdo mokinių mokymosi mokytis kompetenciją.

Vadovėlyje siūlomi *istoriniai tyrimai* susieja praeities įvykius su dabartimi. Dažnai įdomiai pavadinti jie kels mokinių susidomėjimą. Pavyzdžiui, tyrimas *Antikos ženklai Lietuvoje (Dirbdami grupelėmis pasiaiškinkite, kokių antikos (senovės graikų ir jų mokinių – romėnų) palikimo pėdsakų yra jūsų aplinkoje)* (I skyrius, p. 10). Nors tyrimo tematikos kryptys nurodomos, bet siūloma mokiniams patiems rinktis iš duotų temų, taip pat pasirinkti pristatymo būdus ir formas. Pasirinkimo teisė suteikia galimybę tenkinti mokinių poreikius, individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą pamokoje. Tačiau pastebimas pernelyg didelis autorių noras viską sudėti į „lentynėles“ – planus, schemas ir scenarijus.

Skyriui apibendrinti autoriai siūlo ne tik veiklos apmąstymo teiginius, bet ir *kartojimo užduotis*. Tai užduotys, kurios turėtų mokyti mokinius kritiškai mąstyti, vertinti įvykius, skirti įvairius požiūrius, ugdytis vertybines nuostatas. Pavyzdžiui, VI skyriaus užduotyje *Vakarų Europos žurnalisto apsilankymas SSRS šaltojo karo metais*, mokiniai skatinami dirbti bendradarbiaujant (*Dirbdami grupėmis pasirinkite vieną Sovietų Sąjungos istorijos laikotarpį ir jį apibūdinkite kurdami įvairias žinutes, reportažus to laikotarpio Vakarų Europos skaitytojams* (VI skyrius, p. 132).

Tačiau kartojimo užduotis *Pažintinė ekskursija „Gintaro kelias“* (I skyrius, p. 28) netikslinga, nes jau nagrinėjant skyriaus temą *Baltijos pakrantė* reikėjo sukurti pasakojimą *„Gintaro kelionė nuo Baltijos jūros iki Viduržemio“* (I skyrius, 5 tema, p. 27), II skyriaus kartojimo užduotis vėl siūlo pažintinę ekskursiją *„Kelionė iš Lietuvos į Romą viduramžiais“*.

Vadovėlio skyriai suskirstyti į temas. Kiekvieną skyrių sudaro 3–7 temos, išdėstytos vieno arba dviejų puslapių atverstiniuose. Iš 38 vadovėlių temų 28 temos išdėstytos viename atverstinyje, 10 temų – dviejuose. Tai temos *Senasis žemynas, Senovės graikų palikimas, Senovė Romos pasaulis, Valstybių kūrimasis viduramžiais, Didieji geografiniai atradimai, Europos demokratėjimas, Europos tautinių valstybių kūrimasis, Visuomenės pokyčiai XIX a., Pirmasis pasaulinis karas ir jo padariniai, Lietuvos kaimynės*.

Atverstinyje pateikiama sąvokos, laiko juosta, autorių tekstai, papildomi tekstai: „kalba istorikas“ (rašytojas, šaltinis), „tai įdomu“, iliustracijos, užduotys ir klausimai.

Pagrindinis temos tekstas suskirstytas į pastraipas. Tai padeda mokiniams lengviau orientuotis vadovėlyje. Sąvokos sukirčiuotos ir paryškintos, išskirtos. Autorių tekstai nesudėtingi, lengvai skaitomi ir suprantami, tačiau dažnai panašūs į aukštesniojo koncentro vadovėliuose teikiamą medžiagą,

dalykinių klaidų nėra. Tekstai nešališki etninės priklausomybės, lyties, etninės grupės, įsitikinimų atžvilgiu.

Autorių tekstą papildė istoriniai dokumentai, ištraukos iš istorinių veikalų, rašytojų kūrinių. Tai trumpi, nesudėtingi tekstai. Šaltiniams dažniausiai parengti paprasti klausimai, ugdantys žemesniuosius mokinių gebėjimus. Pavyzdžiui, *Kas viduramžiais rašydavo kronikas, knygas?* (II skyrius, p. 38), *Kurioje valstybėje buvo įkurtas Amsterdamo bankas?* (III skyrius, 13 tema, p. 59). Yra sudėtingesnių šaltinių klausimų, skatinančių mokinius mąstyti, ieškoti papildomos informacijos. Pavyzdžiui, *Paaiškinkite, kodėl cecho įstatuose buvo daug draudimų, o už jų pažeidimus numatytos baudos* (II skyrius, 9 tema, p. 43). *Naudodamiesi* (nurodomas internetinis adresas) *įvardykite valstybes, kuriose buvo įkurti tekste minimi universitetai* (II skyrius, 10 tema, p. 44), *Apie kokios valstybės vienijimąsi pasakojama tekste? Atsakymą pagrįskite trimis argumentais* (IV skyrius, 20 tema, p. 80). Tiesa, kai kuriems šaltiniams užduočių visai nėra (pavyzdžiui, II skyrius, 6 tema, p. 36).

Iliustracinė vadovėlio medžiaga įvairi: žemėlapiai, dailininkų paveiksai, nuotraukos, karikatūros, plakatai, diagramos. Iliustracijos nenumeruotos, klausimai pateikti prie iliustracijos. Kartais iliustracijų klausimai labai paprasti. Pavyzdžiui, *Paveikslėlyje parodykite, kur vykdavo vaidinimai, kur sėdėdavo žiūrovai* (I skyrius, 2 tema, p. 18), *Įvardykite, kas vainikuoja Karolį Didįjį. Kas dalyvauja ceremonijoje* (II skyrius, 6 tema, p. 35), *Kodėl miestų bokštuose būdavo įrengiami laikrodžiai?* (III skyrius, 13 tema, p. 58), *Paveiksle raskite Liudviką XIV, Kiek žmonių audžią gobeleną?* (IV skyrius, 17 tema, p. 73), *Apibūdinkite į karą išvykstančių vokiečių karių nuotaiką* (V skyrius, 23 tema, p. 97).

Yra ir sudėtingesnių klausimų. Pavyzdžiui, *Kokios informacijos apie senovės graikus suteikia šios vazos?* (I skyrius, 2 tema, p. 16), *Paaiškinkite, kodėl cecho įstatuose buvo daug draudimų, o už jų pažeidimus numatytos baudos* (II skyrius, 9 tema, p. 43), *Pasvarstykite, kuo skiriasi verpimo ratelis ir mechaninės verpimo staklės* (IV skyrius, 17 tema, p. 72), *Paaiškinkite, kodėl valdovas domisi manufaktūroje atliekamu darbu* (IV skyrius, 17 tema, p. 73), *Kodėl Berlynas buvo padalytas į dvi dalis?* (VI skyrius, 30 tema, p. 121).

Vadovėlyje yra 19 žemėlapių. Žemėlapiai moko mokinius orientuotis laike ir erdvėje. Jiems parengti padės mokiniams ugdytis darbo su istoriniais žemėlapiais įgūdžius. Pavyzdžiui, *Palyginkite šį (Romos imperija II a.) ir dabartinės Europos žemėlapi (p. 147). Išvardykite valstybes, kurių teritorijos II a. priklausė Romos imperijai* (I skyrius, 3 tema, p. 20), *Remdamiesi dabartiniu Europos žemėlapiu (p.147) nurodykite, kurių dabartinių valstybių teritorijos priklausė Karolio Didžiojo imperijai* (II skyrius, 6 tema, p. 34), *Tarp kurių valstybių vyko didžiausios kovos Vakarų ir Rytų frontuose* (V

skyrius, 23 tema, p. 98), *Palyginkite žemėlapius „Karinės sąjungos 1914 m.“ ir „Europa po Pirmojo pasaulinio karo“*. Nurodykite, kurios valstybės išnyko ir kokios susikūrė naujos (V skyrius, 24 tema, p. 100).

Vadovėlio užduotys ir klausimai pritaikomi įvairių gebėjimų mokiniams. Sunkesnės užduotys pažymėtos. Yra klausimų ir užduočių, ugdančių aukštesniuosius mokinių gebėjimus, mokančių nustatyti priežasties ir padarinio ryšį, palyginti, argumentuoti, pagrįsti ir vertinti. Pavyzdžiui, *Paaškindite, kaip miestas buvo valdomas. Kuo viduramžių miesto valdymas panašus ir kuo skiriasi nuo dabartinio miesto valdymo?* (II skyrius, 9 tema, p. 43), *Naudodamiesi papildomais informacijos šaltiniais parenkite pasakojimą apie jums įdomiausią Renesanso laikotarpio menininką ar mokslininką* (III skyrius, 11 tema, p. 53), *Naudodamiesi papildomais šaltiniais papasakokite, kuo prancūzų leista enciklopedija panaši į paieškos sistemą „Google“* (IV skyrius, 18 tema, p. 75).

Savo laiške, parašytame iš Šv. Elenos salos, Napoleonas teigė: „Mano šlovė – tai mano civilinis kodeksas“. Remdamiesi pasakojimo tekstu ir šaltiniu išrinkite du argumentus, pagrindžiančius šį teiginį (IV skyrius, 19 tema, p. 79), *Palyginkite Vokietijos ir Italijos suvienijimą. Raskite panašumų ir skirtumų* (IV skyrius, 20 tema, p. 83), *Palyginkite manufaktūrinę ir fabrikinę gamybą, nurodykite du esminius skirtumus* (IV skyrius, 22 tema, p. 89), *Papasakokite apie šių dienų bendravimo priemones, kuriomis naudojate. Palyginkite jas ir XX a. pr. priemones* (V skyrius, 28 tema, p. 109), *Pasidomėkite, ką apie Sovietų Sąjungoje buvusią tvarką prisimena vyresni žmonės. Užrašykite įdomiausius pasakojimus* (VI skyrius, 32 tema, p. 125), *Kuriuose iš gretimų valstybių jums teko lankytis? Su klases draugais pasidalinkite įdomiausiais įspūdžiais* (VII skyrius, 36 tema, p. 141).

Taigi vadovėlio medžiaga pritaikyta pažinimo, komunikavimo, socialinei kompetencijai ugdytis. Galėtų būti daugiau užduočių iniciatyvumo ir kūrybiškumo kompetencijoms ugdyti.

Vadovėlio *Atrask. Istorija* papildomų užduočių skaitmeninėje mokymosi aplinkoje paskirtį autoriai paaiškina taip: „Jaunojo istoriko užrašai“ – svarbi jaunojo tyrėjo mokymosi priemonė, parengta taip, kad ugdytumėtės mąstymo, praktinius bendradarbiavimo gebėjimus, tačiau išsamiau, kaip užrašai dera su vadovėliu, nepaaiškinta. Iš mokiniams teikiamo patarimo „vadovėlio temos tekstą peržvelgti namie iš anksto“ darytina išvada, kad ne vadovėlis, o užrašai pamokoje yra svarbiausia mokymo(si) priemonė. „Jaunojo istoriko užrašuose“ daug įvairių patarimų, pavyzdžiui, kaip suburti komandą, grupę, kaip išsirinkti temą, formą, veiklas, užpildyti anketas, sudaryti kalendorinį planą, pateikiami veiklos vertinimo kriterijai, sąvokų kūrimo žingsniai, taisyklės, duomenų patikimumo vertinimo testas ir kita. Tai padeda mokiniams suprasti medžiagą, planuoti, bet patarimų pateikimo forma,

smulkmenišką pateikimą, noras viską schematizuoti, menkai ugdo mokinių iniciatyvumą bei kūrybiškumą, o darbas su istorijos šaltiniais pernelyg sureikšminamas.

3. Išvada

Parengtas istorijos vadovėlis *Atrask. Istorija 6* atitinka Bendrojo ugdymo dalykų turinio vertinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Ugdymo plėtotos centro direktoriaus 2012 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. VK-14, 6 punkte nurodytus reikalavimus.

Vadovėlio tekstinė ir vaizdinė medžiaga padeda ugdyti mokinių dalykines ir bendrąsias kompetencijas.

Izolda Zakarauskienė

kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskienė

2011.07.12 2

